

про дві основні концепції розвитку - діалектику та метафізику. Сьогодні, набирає силу синергетичне пояснення картини світу (на межі різногалузевих наук). Можна підсумувати, що філософія розглядає світ в цілому, встановлює причини його існування, вивчає найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства і мислення, а також шляхи та засоби пізнання світу для його перетворення.

Кожна філософська система включає дві складові частини - теорію та метод, які взаємозумовлені між собою та невіддільні. В сучасному суспільстві філософія виконує кілька важливих функцій:

- 1) обґрунтування та аналіз світогляду;
- 2) розробка загальної методології пізнання і діяльності людини;
- 3) синтез знань та створення єдиної картини світу, що відповідає певному рівню розвитку науки, культури, загальнолюдському історичному досвіду.

УДК 165.0

Д. М. Скальська,
доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії
П. П. Мельник,
студент групи ІМ-14-1

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ІСТИНИ ЇЇ ЕВОЛЮЦІЯ ТА МЕЖІ

Актуальність теми філософського розуміння істини та її еволюції полягає у проблемі, яка хвилювала людство у всі часи. Людина постійно намагається визначити для себе, що таке правда, в чому доказовість та аргументація знань про світ. Протягом багатьох віків були спроби визначити правдивість, істинність того чи іншого судження, висловлювання і стільки ж разів приходило переконання щодо складності цього питання. Проблема істинності знання, здавна цікавила видатних людей. Та й сьогодні без рішення цієї проблеми не обходиться жодна галузь знань.

Слово «істина» іноді вживається не тільки для оцінки знання, але і для характеристики якихось речей і явищ дійсності. Наприклад, говорять: «справжня дружба», «справжня краса», «справжній геній» і т. п. Тут «істинне» означає справжнє, саме те, яке відповідає нашим ідеалам і критеріям. Але в гносеологічному сенсі істинними можуть бути не речі чи явища, а лише знання про них. Істина як гносеологічне поняття характеризує відношення знання до реальності, точніше, до певного її фрагменту, що становить предмет пізнання. Знання істинне, якщо воно відповідає своєму предмету. Таке розуміння істини сходить до Платона і Аристотеля (у Платона: «... той, хто говорить про речі відповідно до того, які вони є, говорить правду, той же, хто говорить про них інакше, - бреше») [1, с. 254]. Таке розуміння називають класичною концепцією істини.

Вислів «сніг білий» істинне, якщо і тільки якщо сніг білий. Виходячи з класичної концепції, польський логік А. Тарський сформулював так зване семантичне визначення істини. Якщо позначити через L зміст висловлювання

(що містить в ньому інформацію), а через «Р» саме цей вислів, то визначення істини у Тарського виглядає так: «Р» істинно, якщо і тільки якщо L. Тобто щоб стверджувати істинність вислову «сніг білий», треба спочатку встановити, чи дійсно сніг білий. Але щоб встановити це, треба вийти за межі формальної логіки і звернутися до зіставлення яке міститься в нашому висловлюванні про відповідність (адекватність) знання з його предметом. Таким чином, семантичне визначення істини є правило, за яким властивість істинності переноситься від змісту висловлювання (тобто знання) на саме висловлювання (тобто форму вираження знання), причому під істинністю знання мається на увазі його відповідність своєму предмету, як того вимагає класичне визначення істини.

Крім класичної концепції істини, у філософії існують і інші підходи до її розуміння. В одних істинність знання пов'язується з самовирішенням, несуперечливістю (когерентна теорія істини), в інших - з його практичною корисністю (прагматична теорія). Зазначені властивості знання, безсумнівно, дуже важливі, і класична концепція істини не заперечує цього. Вона не виключає когерентний і прагматичний підходи і може бути з'єднана з ними. Дійсно, в ході пізнання нерідко спочатку констатують деякий факт (за Платоном - відповідно до того, який він є) і судження про нього прагнуть погодити з іншими наявними даними, а потім постає питання, як з користю застосувати отримане знання [1].

Один з найвідоміших парадоксів самозастосування був сформульований в IV ст. до н. е. давньогрецьким філософом Евбулідом. Його називають парадоксом Евбуліда або парадоксом брехуна. Суть парадоксу така. Брехун каже «Я брешу»; є ця фраза істиною чи брехнею? Будь-яка відповідь сама собі суперечить: якщо брехун говорить істину, то він бреше, а якщо він бреше, то сказане ним – правда [2].

У відомих словах Сократа «Я знаю, що я нічого не знаю» теж міститься властиве парадоксу протиріччя: якщо вже я знаю, що я нічого не знаю, то не так, що я нічого не знаю, бо є інші які й того не знають, що нічого не знають.

Слід, однак, врахувати, що істина залишається істиною незалежно від того, чи узгоджується вона з іншими або суперечить їм, корисна вона чи шкідлива. Когерентна і прагматична концепції виражають не стільки сутність істини, скільки вимоги, які до неї встановлюють. При цьому, однак, вимога несуперечності є хоч і необхідним компонентом, але недостатньою (недостатньо придумати якусь несуперечливу систему тверджень - треба ще перевірити, чи придатна вона для опису дійсності), а вимога прагматичної корисності виконується далеко не завжди.

Якщо б пізнання людини було від своєї появи більш-менш істинним відбитком дійсності, то людина могла б не лише розумно перетворювати світ довкола себе, а й пристосуватися щодо нього. Сам факт існування, історії науки й практики підтверджують справедливості цього положення. Отже, істина «не базикає по телефону в речах» і «не створюється нами»; істина є характерною рисою заходів адекватності знання, розуміння суті об'єкта суб'єктом.

Пізнання - багаторівневий процес побудови знання, але вирішальну роль у ньому відіграє розумова активність людини. що виявляється у

конструюванні образів, моделей, понять, теорій, за допомогою яких людина оптимізує свої взаємини зі світом та збільшує ступені своєї свободи.

У сучасній гносеології істина постає у вигляді процесу, в якому людина, використовуючи складники знання та пізнання, створює виправдані, сталі інтелектуальні інструменти та засоби своєї життєдіяльності. Знання має різні форми свого якісного наближення до істини.

Гадаємо, що саме тому істина в різних людей завжди буде різна, хоч як це тривожно звучить, оскільки всі люди різні. Кожна людина індивідуальна, виховується, розвивається відмінно від іншого, чим і провокує різні заходи адекватності знання, розуміння суті об'єкта суб'єктом.

Не можна не повторитися і слід ще раз зазначити, що істина предметна, її потрібно не лише збагнути, а й здійснити. Існує переконання, що тільки втілюючи потроху маленькі істини, людина зможе розраховувати на «істину», і стати на істинний шлях.

Хотілось би, щоб всі люди пам'ятали історію розвитку філософії та її шукачів істини, які ризикували задля цього репутацією, піддавалися цькуванню, звинувачуванням, помиралі злиденними.

Література:

1. Платон. Аристотель. Політика. Наука об управленні государством. — М.; СПб.—2003— С. 864.

2. Смоленов Х. Про парадокс «брехун» і про семантичне в закритих системах// Наукові доповіді вищої школи. Філософські науки. — 1980. — № 5. — С. 126—131.

УДК 504:378:001

Н. В. Ткачешак,
аспірант кафедри
комп'ютерних систем та мереж
В. І. Гринюк,
аспірант кафедри туризму

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ НАУКОВЦЯ

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Забруднення атмосфери, гідросфери та літосфери, накопичення великих об'ємів відходів при одночасному виснаженні майже всіх видів природних ресурсів призвели до розвитку екологічної кризи. Споживацьке ставлення до природи, незнання основ раціонального природокористування свідчить про низьку екологічну культуру людини. Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість.

Сучасна економіка все частіше стикається з проблемами методологічного характеру, які полягають у аналізі засобів, методів, принципів наукової діяльності, що забезпечують пізнання та узагальнення економічних процесів,